

Chefsjustitieombudsmannen
Mats Melin

Initiativvarende mot Polismyndigheten i Kronobergs län och åklagare vid Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Växjö, för handläggningen av beslag

Initiativet

I samband med en inspektion vid Polismyndigheten i Kronobergs län i november 2006 uppmärksammades 21 ärenden från åren 2000-2001 i vilka det fanns oredovisade beslag trots att ärendena var slutredovisade, se punkt 7.2 i JO:s protokoll vid inspektionen i ärende dnr 5211-2006.

Jag beslutade att ta upp polis och åklagares handläggning av dessa ärenden till utredning i ett särskilt ärende.

Utredning

Ärendet remitterades till polismyndigheten som anmodades att komma in med upplysningar och yttrande över anledningen till att beslagen var oredovisade i de aktuella ärendena och vilka åtgärder myndigheten vidtagit för att följa upp beslagshandlingen i dessa ärenden.

Polismyndigheten (länspolismästaren AA) kom in med ett remissvar enligt följande.

Anledningen till oredovisade beslag från åren 2000-2001

Inledningsvis kan det noteras att i aktuella ärenden, vilka samtliga har varit åklagarledda, har förundersökningen avslutats trots att det finns oredovisade beslag.

Samtliga oredovisade beslag för åren 2000-2003 finns upptagna i en särskild pärm hos beslagsansvarig i Växjö. Arbete pågår med genomgång av beslagen och kontakter med behöriga beslutsfattare för utverkande av att beslagen hävs så att slutredovisning kan ske. Detta arbete har till stora delar genomförts genom att den tidigare, numera pensionerade, beslagsansvarige i Växjö tillfälligt återanställdes hösten 2006. Beslut om detta, kan det noteras, togs redan innan JO:s inspektion blev känd för myndigheten.

Åtgärder som myndigheten vidtagit för att följa upp beslagshandlingen i aktuella ärenden

Status för ärendena är följande. I 20 av dessa har påminnelser utgått till åklagarkammaren i Växjö med begäran om beslut. Åklagare har, efter JO:s inspektion, hävt beslagen i 11 av dessa ärenden. I 6 ärenden är beslut ännu inte fattat. Efter genomgång har det vidare kunnat konstateras att åklagare beträffande 3 av ärendena fattat

beslut om hävande men besluten har, av för myndigheten okänd anledning, inte expedierats för verkställighet. I det återstående ärendet har beslaget hävts inom ramen för regleringen i RB 27:8. Godset har emellertid inte hämtats ut av sakägaren trots flera påminnelser om detta. Det kan noteras att frågan om hur man ska/kan förfara med beslag som inte hämtas ut inte är författningsreglerad.

Arbetet beräknas i sin helhet att vara avslutad snarast. Det bör under alla förhållanden vara klart när den nya datoriserade beslagshanteringen (DUR-TVÅ Tvång) införs vid myndigheten och detta sker under våren 2007.

Som framåtsyftande generella åtgärder kan nämnas att myndigheten under senhösten 2006 beslutade att fr.o.m. den 8 januari 2007 införa en brottsamordningsenhet. Denna bedöms medföra tydlighet i ansvaret för samordning och ärendefördelning inom myndigheten, en rationellare och rättssäkrare beslagshantering och att effektivare administrativa rutiner kan komma att tillskapas. Enheten kommer att få i uppdrag att ta fram förbättrade uppföljningsrutiner med avseende på beslagshanteringen.

Myndighetens tjänsteföreskrift avseende beslagshanteringen kommer att revideras och kommer sannolikt att åtföljas av en handbok i ämnet.

Under handläggning är en särskild myndighetsövergripande handbok med instruktioner och rutiner för ärendehantering avseende utredningar, inkluderande hanteringen av tjänsteanteckningar samt ärendeuppföljning.

Myndighetens bedömning

Myndigheten bedömer att de åtgärder och det utvecklingsarbete som redovisas ovan kommer att medföra att nödvändiga förbättringar i beslagshanteringen erhålls.

Slutligen kan även nämnas att myndigheten under våren 2007 ska ta fram och etablera en modell för kvalitetssäkringsarbetet, d.v.s. för den interna styrningen och kontrollen av myndighetens verksamhet. Genom ett mer strukturerat arbete med detta bedöms myndigheten med rimlig säkerhet uppnå en verksamhet som är effektiv och som efterlever lagar, förordningar och andra regler.

Ärendet remitterades därefter till Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande över anledningen till att beslut beträffande 17 av beslagen, såvitt framkommit, inte fattades förrän polismyndigheten skickade påminnelse i saken och att beslut i tre ärenden, såvitt framkommit, inte expedierades till polismyndigheten i samband med att besluten fattades.

Åklagarmyndigheten (genom vice överåklagaren BB) kom in med ett yttrande till vilket fogats upplysningar och två yttranden från chefsåklagaren CC. Vidare inkom upplysningar från vice chefsåklagaren DD och kammaråklagarna EE, FF och GG (här utelämnade).

CC anförde bl.a. följande.

I flera av fallen har beslagen åtgärdats i samband med att åtal väcktes eller ärendet på annat sätt avslutades. I dessa fall kan beträffande något ärende utläsas att expediering av beslutet skett till polisen. I andra fall finns ingen uppgift från diariet tillgänglig. I dessa fall har antingen expediering skett och handlingen försvunnit hos polisen eller har expediering av handlingen inte skett från åklagarkammaren. Båda fallen är naturligtvis otillfredsställande.

I andra fall har stämmande åklagare försummat att häva beslag. Dessa har då åtgärdats i efterhand.

I ett fall har åklagaren fört talan i domstol om förverkande utan att det kan utläsas av den arkivlagda åklagarakten vad som hänt med beslaget. Ett rimligt antagande är att föremålen förverkats av domstolen.

I ett ärende har beslag hävts av polisiär förundersökningsledare i ärende där åklagare varit förundersökningsledare utan att detta framgått av till åklagarkammaren redovisade handlingar.

De aktuella ärendena visar bland annat på svagheten med systemet med flera originalhandlingar. När ett beslag fastställs skriver förundersökningsledaren under fyra exemplar. På dessa kan sedan antecknas hävningsbeslut. Naturligt för åklagaren är naturligtvis att bara skriva sina beslut på åklagarexemplaret men så sker inte alltid. Ibland kan det vara rationellt att skriva besluten i åklagarexemplaret av förundersökningsprotokollet i samband med att beslut fattas i åtalsfrågan. Om så sker måste detta beslut kopieras och expedieras till polisen samt måste beslutet arkiveras på kammaren som en originalhandling.

Beträffande rutinerna på åklagarkammaren när det gäller beslut och expediering av beslut avseende beslag kan det utifrån nu aktuella ärenden inte dras några generella slutsatser.

Förhoppningsvis kan en datoriserad beslutshandling beträffande beslagen i framtiden komma att innebära en säkrare ordning beträffande beslagen.

I ett kompletterande yttrande anförde CC följande.

Av den fördjupade utredningen (här utelämnad, JO:s anm.) som bifogas detta yttrande framgår att det i flera fall saknas anteckningar i brottmålsregistret om beslag i respektive ärende. I andra fall finns anteckningar om beslaget men inte om åklagarens beslut att häva beslag. I något fall finns hävningsbeslutet antecknat men inte att expediering skett. Det finns också korrekt registrerade hävningsbeslut där polisen ändå saknar beslutet. I ett fall där polisen efterlyser åklagarbeslut är beslaget förverkat i en dom.

De ärenden där ofullständiga och inkorrekta anteckningarna i diariet finns visar på brister i beslagsrutinerna på kammaren. Detta är inte tillfredsställande.

I något fall kan en utebliven anteckning ha sin grund i att åklagaren saknade kännedom om beslaget. Det kan vara fastställt av en polisiär förundersökningsledare i ett skede av förundersökningen då denna var polisledd och av förbiseende inte redovisats till åklagaren. Detta är i sig naturligtvis inte heller tillfredsställande men kan inte läggas åklagaren till last.

Utifrån vad som framkommit i de nu aktuella beslagsärendena finns det anledning att se över kammarens rutiner beträffande beslagshandlingen. En första åtgärd har varit att skapa den rutinen att åklagarens beslut beträffande ett visst beslag endast får antecknas på åklagarexemplaret av beslagsprotokollet. Vidare skall all personal uppmärksammas på att detta ska arkiveras. Det har fram tills nu förekommit att åklagaren skrivit sitt beslut på ett exemplar av förundersökningsprotokollet som sedan arkiverats. Detta är ingen bra ordning.

BB gjorde följande bedömning.

Det är av grundläggande betydelse att frågor om straffprocessuella tvångsmedel handläggs på ett korrekt sätt. Av bifogade yttranden framgår att handeringen av beslagen har varit bristfällig. I något fall har åklagarens beslut om beslaget trots föreskrift därom inte arkiverats. I flera fall synes ingen diarieföring skett. Vidare är det oklart om åklagarens beslut expedierats till polisen. Även om det inte finns någon författningsreglerad skyldighet, åligger det åklagaren att utan dröjsmål underrätta polismyndigheten om att beslag hävts så att verkställighet av beslutet kan ske. Åklagarmyndigheten instämmer i chefsåklagarens bedömning att det finns anledning att se över rutinerna beträffande beslagshandlingen vid kammaren.

Bedömning

I 27 kap. rättegångsbalken (RB) finns regler om beslag. Enligt 1 § första stycket får ett föremål som skäligen kan antas ha betydelse för brottsutredning (bevisbeslag), eller vara någon avhänt genom brott (återställandebeslag) eller på grund av ett brott

förverkat (förverkandebeslag) tas i beslag. Om det inte längre finns skäl för beslaget skall det enligt 8 § första stycket omedelbart hävas. Om beslaget inte har beslutats eller fastställts av rätten är det åklagaren eller undersökningsledaren som fattar beslut om hävande av beslag (8 § fjärde stycket).

Den som fattar beslut om att lägga ned en förundersökning är skyldig att upphäva kvarvarande beslag eftersom straffprocessuella tvångsmedel endast får förekomma inom ramen för en förundersökning. Vid beslut i åtalsfrågan är det naturligt att en åklagare går igenom samtliga beslag (Gunnel Lindberg, Straffprocessuella tvångsmedel s. 424 f.).

En åklagare som beslutar om beslag skall enligt Åklagarmyndighetens föreskrifter (ÅFS 2005:30) om dokumentation och underrättelser vid tvångsmedel (och dess tidigare likalydande version) dokumentera beslutet. Av dokumentationen skall bl.a. framgå vem som har fattat beslutet och tidpunkten för det. När en åklagare fattar beslut om att häva ett beslag svarar han eller hon enligt 2 § i föreskrifterna för de underrättelser som krävs för att beslutet skall kunna verkställas. Även om det i första hand ankommer på den åklagare som har hävt beslaget att se till att polismyndigheten underrättas ankommer det även på kammarchefen att se till att det finns rutiner som säkerställer att sådan underrättelse sker.

Av utredningen har kommit fram att det fanns flera förklaringar till att så många beslag i polisens beslagsliggare var noterade som oredovisade vid inspektionstillfället. Jag finner inte skäl att i detalj behandla orsakerna till detta utan nöjer mig med att konstatera att jag kan instämma i Åklagarmyndighetens bedömning att hanteringen av beslagen varit bristfällig. Jag utgår från att rutinerna beträffande beslagshanteringen vid åklagarkammaren redan har setts över; om inte annat som ett resultat av införandet av ett nytt datoriserat beslagshanteringssystem inom polisen. Vidare noterar jag att även polismyndigheten har vidtagit vissa åtgärder för att förbättra sin beslagshantering.

Vad som i övrigt framkommit föranleder inget uttalande från min sida.

Ärendet avslutas med den kritik som ligger i vad jag nu har anfört.